

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора
філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Шистко Анна Олексіївна, 1999 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2021 році Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу "Донбаський державний педагогічний університет" зі спеціальності «Філологія», спеціалізація: Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська», навчається в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, виконала акредитовану освітньо-наукову програму 091 «Філологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро від «30» червня 2026 року № 242, у складі:

Голови разової ради – Ірини Попової, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри української мови, декана факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України;

Рецензентів – Олени Гурко, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України;

Олени Панченко, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України;

Офіційних опонентів – Ельдара Веремчука, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України;

Володимира Олексенка, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського

державного університету Міністерства освіти і науки
України

на засіданні «29» серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Шистко Анні Олексіївні на підставі публічного захисту дисертації «Основи мовленнєвої компресії в слов'янському та германському лінгвальному просторі» зі спеціальності 035 Філологія.

Дисертацію виконано у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро.

Науковий керівник – Дьячок Наталя Василівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства та слов'янознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису із дотриманням вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Дисертаційна робота є внеском у розвиток сучасних теорій номінації та словотвору. У ньому запропоновано класифікації компресивів з позицій їх структурно-семантичного та ономасіологічного статусу. Процеси формування компресивів унаслідок перетворення словосполучень на слова без порушення семантичного складника потрактовано як процеси утворення дублетів цих словосполучень; це ґрунтується передусім на визначенні базової номінативної одиниці – номена, тобто мовної сутності, яка є абстрактною та об'єднує конкретні різноструктурні, утім, формально взаємопов'язані мовленнєві одиниці – слово, сполучення слів, словосполучення тощо – на тлі їх лексико-граматико-семантичної (номінативної) тотожності, зреалізованої як семантична ідентичність або семантична варіативність, а по-друге, на диференціюванні явищ зовнішньої вмотивованості (вмотивованості одним номеном іншого) та внутрішньої вмотивованості (вмотивованості номеном його мовленнєвих модифікацій) мовних одиниць.

Дисертація виконана державною мовою із дотриманням вимог до оформлення дисертації, встановлених МОН України. Обсяг і структура дисертації відповідають вимогам до оформлення дисертацій та освітньо-науковій програмі «Філологія», галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Здобувачка має 10 наукових публікацій за темою дисертації, з них 5 – у наукових фахових виданнях України категорії Б, 5 тез доповідей, які відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, зокрема:

Козак В. А., Шистко А. О., Решетилів К. В. Філологічні погляди на стилістику та аналіз дискурсу: стратегії текстової інтерпретації. Вісник науки та освіти (Серія «Філологія»). 2023. № 12(18). С. 125–139. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12\(18\)-125-139](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12(18)-125-139) URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/8352> (фахове видання категорії Б).

Шистко А. О., Дьячок Н. В. Щодо визначення мовленнєвої компресії – аббревіації – в українській, англійській та німецькій мовах. Вісник науки та освіти (Серія «Філологія»). 2024. № 4(22). С. 560–571. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-560-571](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-560-571) URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/11169> (фахове видання категорії Б).

Шистко А. О. Принципи визначення універбації в українській, англійській та німецькій мовах. Український смисл. Дніпро : Ліра, 2024. Вип. 2. С. 137–144. DOI: <https://doi.org/10.15421/462431> URL: <https://ukrsense.dp.ua/index.php/USENSE/article/view/418> (фахове видання категорії Б).

Шистко А. О. Синтаксична компресія: особливості еквівалентності. Український смисл. Дніпро: Ліра, 2025. Вип. 2. С. 166–173. DOI: <https://doi.org/10.15421/462537> URL: <https://ukrsense.dp.ua/index.php/USENSE/article/view/463> (фахове видання категорії Б).

Шистко А. О. Еліпсис як джерело появи нових лексичних одиниць та синтаксичних конструкцій. Український смисл. Дніпро: Ліра, 2026. Вип. 1. С. 168–178. DOI: <https://doi.org/10.15421/462617> URL: <https://ukrsense.dp.ua/index.php/USENSE/article/view/483> (фахове видання категорії Б).

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Попова І. С., доктор філологічних наук (10.02.01 – українська мова), професор, професор кафедри української мови, декан факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного

університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України. Зауважень немає.

Гурко О. В., доктор філологічних наук (10.02.01 – українська мова), професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Зауваження:

1. У Розділі 1 «Мовленнєва компресія в контексті сучасних тенденцій розвитку мови» авторка послуговується дихотомією мовної та мовленнєвої номінації, зазначаючи, що мовна формує інваріантні одиниці, тоді як мовленнєва актуалізує їхню варіантну реалізацію. Утім, далі в тексті, аналізуючи приклади типу «*дн*», «*народини*», «*бронік*», вона класифікує їх як мовленнєві репрезентанти. Зважаючи на те, що деякі з цих одиниць уже кодифіковані в лексикографічних джерелах і демонструють високий ступінь узуальної закріпленості (наприклад, *заліковка*, *диплом*), потребують уточнення критерії, на підставі яких визначається їхній статус. У зв'язку з цим дискусійним видається питання щодо межі між функціонуванням таких номінацій як індивідуально-мовленнєвих утворень та їхньою інтеграцією до лексичної системи мови.

2. У підрозділі 2.2. «Універбація як вияв компресії» Анна Олексіївна стверджує, що в німецькій мові комплексна модель універбації відсутня через її типологічні особливості. Водночас зазначено, що «універбацією німецькі фахівці називають композитотворення, тобто утворення складних (зрощених) еквівалентів словосполучень» (с.). Саме тому постає питання: чи доцільно в такому разі говорити про відсутність моделі універбації, чи радше про її іншу структурну репрезентацію? У цьому контексті також потребує чіткішого обґрунтування розмежування композиції як морфологічного способу словотвору та універбації як процесу компресії мовних одиниць.

3. Описуючи англійські компресиви на кшталт *doc* (від *doctor*), *admin* (від *administrator*), *graphics* (від *graphics card*), авторка періодично кваліфікує їх як «еліптичні універби» та «кліпінги» (усіченнями). Водночас в англійській лінгвістичній традиції *clipping* (напр., *doc*, *exam*) зазвичай розглядають окремішньо від слов'янського поняття *univerbation*, оскільки кліпінг ґрунтується на морфологічному усіченні твірної основи без додавання словотвірного форманта, тоді як для класичного універба в українській мові характерний виражений словотвірний маркер. У зв'язку з цим не цілком зрозумілим залишається співвідношення понять *clipping* та *univerbation*, а також підстави їхнього використання для характеристики однотипних мовних явищ у межах запропонованої теоретичної моделі.

4. У підрозділі 2.1 «Абревіація як універсальний процес компресії» та 2.2 «Універбація як вияв компресії», присвячених абревіації та універбації,

спостерігаємо певний кількісний та якісний дисбаланс у висвітленні матеріалу різних мов. За наявності ґрунтового аналізу українських та англійських компресивних утворень опис німецькомовного матеріалу подекуди обмежується загальними теоретичними положеннями. У зв'язку з цим доцільним було б ширше залучити приклади специфічних німецьких скорочень та композитів абrevіатурного типу для повнішого представлення досліджуваного явища.

5. У підрозділі 3.1 «Базові явища синтаксичної компресії», студіюючи функціонування компресованих одиниць в інтернет-комунікації, Анна Олексіївна об'єднує в межах одного функційного ряду графічні скорочення, ініціальні абrevіатури (POV, ASAP, BTW) та суфіксальні універби (*соціалка*, *унаочнення*). Водночас поза увагою залишається той факт, що зазначені типи компресії мають принципово різну прагматичну спрямованість: абrevіатури забезпечують економію графічного простору та часу набору, тоді як універби виконують передусім стилістично-маркувальну функцію. У цьому контексті привертає увагу й те, що, характеризуючи особливості мережевої комунікації, авторка акцентує на тенденції до скорочення тексту, проте не враховує випадків, коли ціле висловлення або емоційний стан передаються за допомогою одного піктографічного знака (емодзі), що можна розглядати як один із найвиразніших виявів прагматичної компресії.

Висловлені міркування в жодному разі не ставлять під сумнів наукову концепцію дослідження, мають на меті стимулювати подальшу наукову дискусію, не применшують загальної високої цінності дисертації та не впливають на її позитивну оцінку.

Панченко О. І., доктор філологічних наук (10.02.02 – російська мова), професор, завідувач кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Зауваження:

1. Є певні зауваження до формальних вимог, зокрема, таблиці мають мати назву, а їх наповнення друкується шрифтом 12, не завжди наявні ініціали перед прізвищами вчених.

2. Аналізуючи синтаксичну компресію в англійській мові, було б доцільно проілюструвати її такими граматичними зворотами, як суб'єктний та об'єктний інфінітивні або дієприкметникові звороти та незалежний (абсолютний) дієприкметниковий зворот.

3. У низці частин роботи теоретичні положення не підкріплено достатньою кількістю прикладів, приклади бажано не повторювати (*бронік*, *електроніч* тощо).

4. До списку літератури можна було б додати роботи дослідників ДНУ та зокрема факультету (О. Панченко, Н. Лисенко, К. Шевчик та ін.), які розглядали дотичні проблеми.

Вважаємо, що відповіді на ці зауваження були б бажані, але зауважимо, що це жодним чином не впливає на високу оцінку дисертаційної роботи та кваліфікації її автора. Варто зазначити, що ці недоліки не впливають ні на актуальність та значущість отриманих у роботі результатів, ні на зрозумілість пояснень та достовірність висновків.

Олексенко В. П., доктор філологічних наук (10.02.01 – українська мова), професор, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету Міністерства освіти і науки України.

Зауваження:

Одним із центральних положень дисертації є авторська концепція номена як основної одиниці компресивної номінації. Водночас доцільно було б чіткіше визначити його місце у системі суміжних понять – термін, назва, номінативна одиниця, лексема. Таке розмежування зробило б авторську концепцію ще більш завершеною та сприяло б її ширшому використанню в сучасних номінативних дослідженнях.

1. Характеризуючи продуктивність окремих типів компресії (напр.: аббревіації в п.2.1 чи універбації в п.2.2), здобувачка спирається переважно на якісний аналіз. Робота суттєво виграла б за умови доповнення її кількісними (статистичними) даними щодо частотності використання конкретних моделей компресії в українській, англійській та німецькій мовах.

Водночас наголосимо на тому очевидному факті, що висловлені зауваження, пропозиції та міркування мають переважно уточнювальний і дискусійний характер, стосуються перспектив подальших розробок обраної проблематики та жодним чином не знижують високої позитивної оцінки рецензованої дисертаційної роботи.

Веремчук Е. О., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України. Попри безперечну наукову цінність дисертаційного дослідження, окремі його положення мають дискусійний характер і потребують додаткового пояснення.

1. Загалом структура дисертації є логічною, проте в окремих підрозділах спостерігаються певні відхилення від заявленої тематики. Так, у підрозділі 2.1 «Абревіація як універсальний процес компресії» (с. 74–78) значний обсяг тексту присвячено загальним питанням мовленнєвої компресії, класифікації номенів та

характеристиці фразеологічних одиниць, тоді як безпосередній аналіз аббревіатур розпочинається лише зі с. 79. Аналогічно, у підрозділі 3.3, присвяченому синтаксичній компресії, поряд із аналізом синтаксичних явищ розглядаються питання афіксації (с. 143), а також наведено класифікації, пов'язані зі словотвором (Таблиця 5). У зв'язку з цим виникає запитання, чи не було б доцільніше чіткіше розмежувати теоретичний матеріал і власне дослідницьку частину відповідно до предмета кожного підрозділу.

2. Певну дискусію викликає послідовність використання авторкою окремих базових термінів дослідження. Так, на с. 74 поняття «мовна компресія» та «мовленнева компресія» вживаються через скісну риску («мовна/мовленнева компресія»), що може створювати враження їх взаємозамінності. Водночас упродовж дисертації авторка оперує поняттям «мовленнева компресія» як самостійною науковою категорією. У зв'язку з цим виникає запитання: чи розмежовує авторка поняття "мовна компресія" і "мовленнева компресія" у контексті класичного розмежування мови і мовлення, запровадженого ще Ф. де Соссюром, чи вважає їх синонімічними?

Крім того, додаткового уточнення потребує співвідношення понять «аббревіація» та «універбація». На цій самій сторінці (с.м74) авторка зазначає, що *«від інших видів універбації аббревіація відрізняється наявністю у структурі аббревіатур матеріальних репрезентантів...»*, фактично розглядаючи аббревіацію як різновид універбації. Водночас далі окремо характеризується процес універбації та подається його визначення, зокрема: *«Не менш важливу роль у поповненні лексики індоєвропейських мов відіграє процес універбації....»*. Це створює враження переходу від родо-видових до координативних відношень між цими поняттями. У зв'язку з цим хотілося б почути пояснення авторки щодо ієрархії понять "універбація" та "аббревіація" в запропонованій концепції та критеріїв їх розмежування.

3. Певну дискусію викликає місце еліпсису в загальній структурі дисертації. Авторка аналізує його у другому розділі, присвяченому лексичній компресії, тоді як третій розділ визначено як такий, що досліджує синтаксичну компресію. При цьому в підрозділі 2.3 еліпсис розглядається переважно крізь призму процесів субстантивації та інших лексико-синтаксичних трансформацій. Це спонукає до запитання: чи свідомо авторка не відносить еліпсис до різновидів синтаксичної компресії, а розглядає його як окремий лексико-синтаксичний механізм, і якщо так, то які критерії покладено в основу такого розмежування?

4. Авторка доходить висновку, що комплексні моделі мовленнєвої компресії відсутні в німецькій мові. Це положення викликає науковий інтерес, однак водночас потребує додаткової аргументації. Відомо, що саме німецька мова характеризується високою продуктивністю словоскладання та здатністю формувати складні композити, які нерідко репрезентують зміст, що в інших

мовах передається словосполученням або навіть цілим реченням. У зв'язку з цим хотілося б почути позицію авторки щодо того, чи можуть такі композитні утворення розглядатися як прояв комплексної компресії, або ж вони принципово не відповідають запропонованим у дисертації критеріям виділення комплексних моделей. Саме уточнення цих критеріїв дозволило б ще переконливіше обґрунтувати сформульований висновок.

Висловлені зауваження та запитання мають переважно дискусійний характер і спрямовані на уточнення окремих положень дисертаційного дослідження. Вони не применшують наукової цінності виконаної роботи та не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Результати відкритого голосування:

"За" – 5 членів ради,

"Проти" – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Шистко Анні Олексіївні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Ірина

(підпис)

Ірина ПОПОВА

